

СВ. НИКОЛАЙ ВЕЛИМИРОВИЧ
СПОМНЯЙ СИ ЗА ХРИСТОС

WWW.SVET.BG

ГЕОРГИОС МАНДЗАРИДИС
ЗА ЦЪРКВАТА И ВОЙНАТА

За неадекватната
реакция
след разстрела
в редакцията
на Charlie Hebdo

ЗА СЕЦЕСИОНА
В БЪЛГАРИЯ –
АРХ. ГЕОРГИ ФИНГОВ
И АРХ. КИРИЛ МАРИЧКОВ

МЛАДЕЖКИТЕ
СУБКУЛТУРИ
В БЪЛГАРИЯ

БР. 1/2015

ЗА
ВОЙНАТА
и УМА

ателие книжарница

къща за птици

ателие книжарница къща за птици

София, ул. „Проф . Асен Златаров“ 22

бр. 1/2015

Св. Николай Велимирович
СПОМНЯЙ СИ ЗА ХРИСТОС 4

Георгиос Манзариис
ВОЙНАТА 14

Платон Беседин
САТАНИНСКА
ОБРЕЧЕНОСТ 24

30
Маргарита Друмева
ПРИКАЗКА ЗА ДВА СТАРИ
КАЛОФЕРСКИ РОДА И
ЗАМРЪЗНАЛАТА В КАМЪКА
МУЗИКА

43
Маргарита Друмева
МЛАДЕЖКИТЕ
СУБКУЛТУРИ В БЪЛГАРИЯ

Главен редактор
Илиана Александрова

Редакционна колегия

Тодор Кичуков
Андрей Романов
Мариян Стоягинов
Пламен Сибов

Дизайн
Гергана Икономова

Адрес на редакцията
София 1407
бул. Черни Връх 68
тел./факс: (02) 987 1655
e-mail: svet@pravoslavie.bg

В списанието
са използвани снимки на:
Маргарита Друмева
Пламен Сибов

WWW.SVET.BG

(2)

УВОДНИ ДУМИ

ИЛИАНА АЛЕКСАНДРОВА

За Войната и ума

Безполезно е да се пише срещу Войната. Войната е зло, а злото е ирационално. Войната започва в изкрайния ум, който вярва, че човекът може да бъде презгътнат. В ума, който вижда човека като гориво за придвижване към цели, по-важни от него. Такъв ум е неспособен да се свърже със смисъла на заобикалящите го явления. Такъв ум не може да чете.

Няма правилна война. Покойният сръбски патриарх Павле говорил, че ако цената за Косово е живота дюри на един войник, тази цена е твърде висока. А Достоевски пише, че ако добруването на целия свят зависеше от страданията на едно семе, тази

цена е твърде висока. Но кой слуша такива мнения?

И все пак, по-нататък ви предлагаме разсъждения за това как се отнася Църквата към Войната и тероризма, за духовните избори и християнския отговор. Когато е трудно, когато не знаем какво да мислим – да си спомним за Христос. Един светъл текст в този брой съветва това. Във време като днешното, когато информацията и дезинформацията имат толкова много пътища към човека, когато медиите транслират чуждото страдание в обеми, от които разумът колабира, когато стоиш във вихъра на противоречия и умът ти се чуди с чии губоги да тръгне... спомни си за Христос... „Зашпото във всеки момент и при всяко обстоятелство от живота, Той ни дава пример как да постъпим.“

„Има пътища, които се струват човеку прави, но краят им е път към смъртта.“ На такъв път може да стъпи човек неусетно, докато върви след губогите на ума. Затова първият избор на критерий за този, който търси истината, първата и последна мярка за съотнасяне трябва да бъде животът на Христос. Да вървим след Него е единствената ни възможност да останем на пътя на живота.

Спомни си за
Христос

св. Николај Велимиромич

Яма нищо по-хубаво от това да си спомняш за Христос. Да си спомняш за Него Всеки ден, Всеки час. Онзи, който си спомня за Него, няма да съгреши, и което е най-важното, животът му никога няма да бъде тежък и непоносим. Защо да вземам пример от хората, които, макар и да зная, че са добри, все пак имат някакви недостатъци, които умело крият? Христос затова се е родил като човек – за да може да ни послужи като пример в живота. Неговият живот е бил преплетен с рабост и скръб, Той се е изморявал и е отпочивал, огладнявал е и е ожаднявал, веселял се и е тъгувал – така, както и ние. За Всеки случай в живота Той ни предлага пример как да постъпим. Затова и казвам: Винаги трябва да си спомняме за Христос!

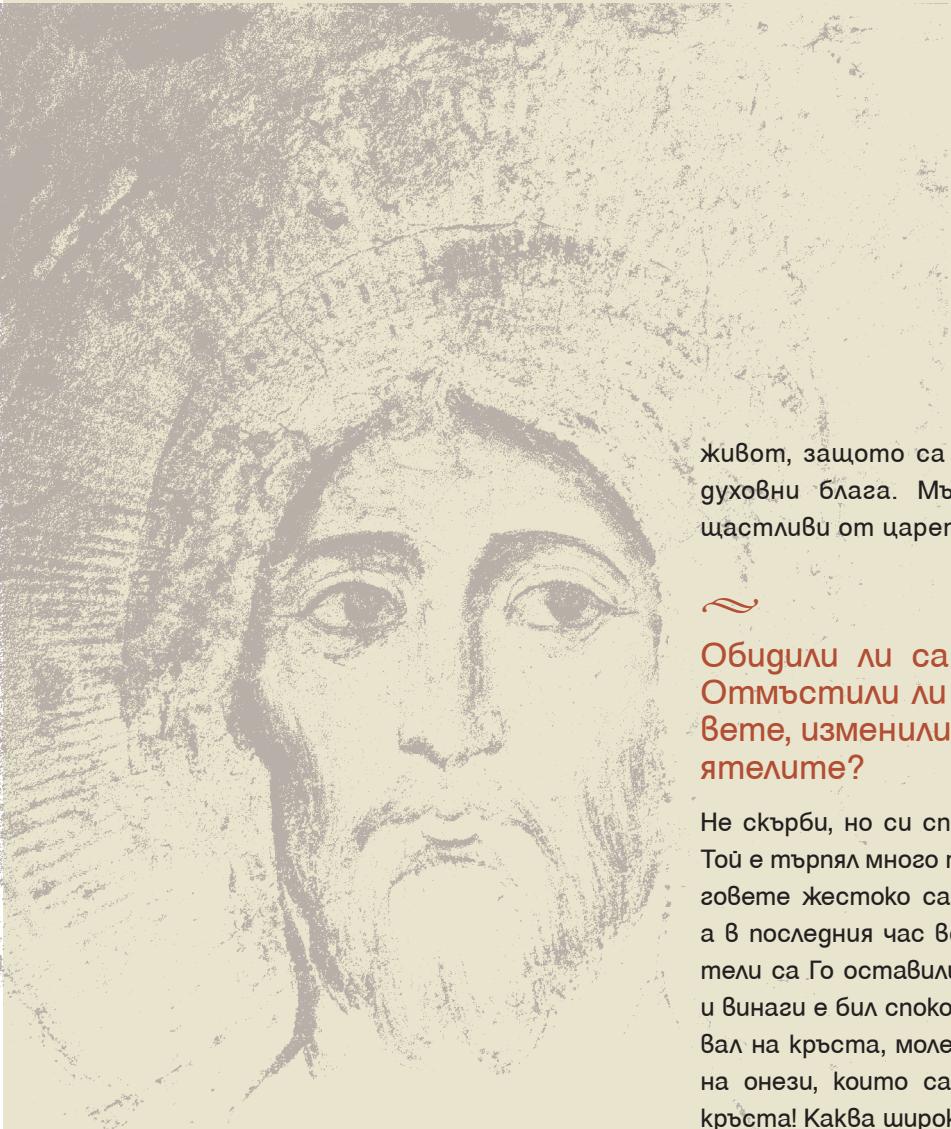
Жадни ли сме за богатство, бласък и разкош?

Само да си спомним, че Син Божи се е родил в пещера върху слама – и тази жаждка е в Негова Власт, но въпреки това Той лежи на сламата, ходи бос или скромно язди осле. Той не само не е желаел богатство, но е учел, че то най-често пречи на хората да се изправят и обърнат към Него. По-лес-

но е камила да мине през излени уши, нежели богат да влезе в царството Божие. Стиснатият и алчен богаташ – това е най-голямото зло на земята. Такъв ще принесе всичко в жертва на парите: и честта, и приятелите, и семейството. От такива хора светът намного страда. За скъперника бласъкът на парите е по-скъп от бласъка на сънцето. Богаташите скъперници правят всичко, за да увеличат своето богатство. Те са готови и сто пъти да се набедят над убит човек, за да извадят от кръвта му една дребна монета. Такива са разнили и Христос, защото не са могли да позволят Той да омаловажава техния бог – богатството.

Каквото ми кой е по-щастлив: напръщеният богаташ, който ден и нощ прекърсява країцерите* в ума си и за когото звънът на парите прогонва Всеки друг добър помисъл, или човекът, който Винаги работи, пее юки, а сутрин и вечер се моли на Бога заедно със своето обичано семейство? На бедния му се струва, че богаташът никога не се е изморявал така, както той. Каква заблуда! Разкошът изморява и мъчи много повече от

* Країцер или кроїцер – дребна австроийска сребърна монета.

бездносността. За ленивия богаташ е досадно и изморително дори и само то време.

Христос с много по-голяма радост посещавал дома на Лазар, отколкото гвореца на Ирод: защото е знал, че в първия цари труг, благост и доволство, а във втория: страх, намръщеност и недоволство. Щастливо не е при този, който има повече земни блага, а при онзи, който има повече духовни блага. Мъдреци те са преживели най-спокойно своя

живот, защото са имали най-много духовни блага. Мъдреци те са пощастливи от царете.

**Обидили ли са те хората?
Отмъстили ли са ти Враго-
Вете, изменили ли са ти при-
ятелите?**

Не скърби, но си спомни за Христос! Той е търпял много повече обиди, Враговете жестоко са му отмъщавали, а в последния час всичките му приятели са го оставили. Той е прощавал и винаги е бил спокоен. Когато издъхвал на кръста, молел Бога да прости на онези, които са го приковали на кръста! Каква широка, велика душа!

Прости и ти! Обидите, които понасяш, са много по-малки. Отмъщението е в момите ръце, е казал Бог. Спомни си, че има много творения, равни на тебе, които всекидневно получават обиди от тебе. Ти не чувстваш това, но те знаят и търсят. Христос не е обидил никого. Той е правел път и на мрачната, и въпреки това гравюлно понасял много обиди от хората. А ти не можеш да претърпиш обидите, ти, който на всяка крачка ги причиняваш на своя близък. Трябва да знаеш, че грешките, които хората правят спрямо теб, ги правят пора-

ди своята слабост, и тогава ще ти бъде лесно да им простииш. Научи се да жалиш грешниците, а не да ги осъждаш. Онзи, който греши, е гостоен за съжаление, тъй като не може да се овладее да не греши. Вместо да им се сърдиш, им предложи някакъв добър съвет. Не е победител онзи, който може да направи зло, а който може да го претърпи. Който прости, е по-голям от онзи, който се обижда.

Който претърпи докрай, ще бъде спасен.

Само тогава, когато се научиш да търпиш и да прощаваш на хората, ще можеш да се молиш на Бог да прости и на теб.

Тъжен ли си?

Престани да тъгуваш, а размисли оправдана ли е твоята тъга. Може би скърбиши заради загубата на своето имущество, защото се страхуваш, че няма да можеш да изхраниш себе си и семейството си? Не бой се, Бог ще се погрижи за това. Лекарство за тъгата е трудът. Който употребява цялото си време за работа, не му остава никога да скърби. Както леността е марака на всички пороци, така и трудът е лекарство за всич-

ки пороци. Тъгата е грях; и този грех може да се прости на човека чрез работата. Човешкият живот е кратък, а за този, който го прекарва в бездействие и леност, е още по-госаден: хората са тези, които вместо един товар, вземат на гърба си гва. Който не работи, той не познава никој една от сладостите на живота: неговият живот е празен. За разумния човек е срамно да му посочват ценността на пчелата или мравката. Това са толкова малки и слаби същества, а при това с живота си служат за поука на ленивия човек. Има ли някой, който да е толкова неразумен, че да трябва да му се покажва ползата от труда и вредата от безделето? Това би било излишно и спрямо най-неразумните. Всеки може да забележи веселостта, задоволството и всички качества на здравото тяло и добродетелите на честната и праведна душа у човека, прекарващ живота си в непрестанен труд; и също така лесно може да се види, че тромавостта и болестта, недоволството и тъгата, всички пороци и прегрешения съпътстват ленивия човек. Безделникът няма никој здраво тяло, никој здрава душа, той е срам за човешкия род. Мъдреците през вековете са препоръчвали труда като лекарство срещу всички злини в човешкия живот. По-щастлив е животът на онзи, който вечер се чувства

уморен от работата, отколкото на безгелника, който, след като се е наспал през деня, се грижи как да прекара и нощта в лежане.

И в работата вземай пример от своя Спасител. Спомни си колко е работил Той и колко е направил през Своя земен живот. През деня е работел, а през нощта се е молел на Бога и отпочивал. Какво ти пречи и ти да правиш така? Вземи пример от Христос в неуморния труд, и тъгата бързо ще те остави; и при това се моли на Бога. Той, който се грижи за птиците, няма да забрави и теб.

Ако скърбиши заради неправдите в света, знай, че Бог знае всички неправди и че Той, Творецът на света, брои сълзите, които гонените и угнетяваните на земята проливат заради неправдите и несправедли-востите. Няма грях, който ще остане в тайна, нико неправда, която ще остане ненаказана. Престъпникът се наказва тройно: от Бога, от своята съвест и от закона. Ако не го накаже законът, ще го накаже неговата съвест с угризения и мъки, а ако съвестта му е помрачена и не го накаже и тя, той няма да успее да избегне последното наказание, Божието. Малко неправди на земята са останали ненаказани, както са малко и злите хора, които не са се каели

горчиво за своите злини и заради грубостта си към по-слабите от тях.

Бог е дал сила на силния, за да помога на слабия и да защитава немощния, богатство – на богатия, за да подкрепи бедния и да върши дела на милосърдие, мъдрост – на мъдрия, за да учи неуките и да напътства неразумните. Който употребява за зло тези Божии дарове, бързо ще ги изгуби. Търси ли някой доказателства и примери за това? Бих могъл да изброя много силни мишици, които са угнетявали и притискали слабите и немощните, а после сами са изсъхнали и са се разболели. Мога да изброя един куп богатashi, които не само не са помогали на бедните, но и са отнемали на гладния човек спечелената с мъка коричка хляб, заграбвали са и последната овчица от кошарамата на най-следния сиромах, купували са къщи и посрещ зима са изгонвали от тях бедняка с малки деца, прогонвали са от прaga си просяците и клетниците, и някои от тези богатashi са стигнали дотам, че на старини са чукали на чужди врати, просейки милостиня, а на други Божието наказание е постигнало чак синовете или внуките, които заради греховете на своите безумни родители е трябвало да съпрагат и да търпят презрението на всички хора.

Срещу неправдите трябва да се борим. Тъгата е знак за слабост. За когото и да се отнася неправдата, ти трябва да бъдеш еднакво подгответен да се изправиш срещу нея и да я изобличиш. Да гледаш равнодушно неправдата е същото, каквото и да вършиш неправда. Ако неправдата, причинена на твоя съсед, не те засяга, него също няма да го засяга неправдата, която ще ти бъде причинена утре. Това, което би искал другият да направи за теб, прави го и ти за него.

Христос е изобличавал неправдата и онези, които си служат с нея в живота. Той е знаел с какви нечестни средства си служат фарисеите срещу Него, и въпреки това не е скърбял, но още по-суроно ги е нападал. Вземи пример от Христос! Знай, че твоята скръб само ще даде кураж на негодните и зли хора. Не скърби, а стани и се бори със слово и дело. Винаги имай в ума си Христос. Бог ще ти даде сили, призови Го на помощ!

Или скърбиш заради смъртта на някого, който ти е скъп и близък? Страхуваш се от неизвестността, която крие смъртта в себе си?

Човек както не идва на свeta по своя воля, така и не зависи от неговата воля кога ще си отиде от света. Този, който ни сътворява, той ни го взема, както се ячът се семето, и так той живее животото. Ако животът ти беше изпълнен само с мириз на рози, ако беше преизпълнен с радост и много по-дълъг, отколкото е, тогава би имало за какво да се скърби, но когато житейските пътища и пътеки на всеки човек са обсипани повече с тръни, отколкото с рози, тогава е истинско щастие, че този живот не продължава дълго. Днес ти скърбиш

и плачеш над милия и скъп покойник, не подозирайки, че умре може другу да плачат над тебе. Животът е кратък като искра от огън. Ако жалиш за умрелия, защото се разделяте, бързо се умеши, защото докато се обърнеш двата три пъти в този свят, вие пак ще се срещнете в другия живот. Преди смъртта Си Христос е казал на Своите ученици: още малко, и няма да ме видите, и след малко пак ще ме видите, защото отивам при Оца.

Житото, когато се ожъне, не престава да живее, защото от него се прави хляб, а хлябът се превръща в кръв, която струи в тялото на господаря и поддържа живота му. И ние, едва когато умрем, ще можем да живеем в живота на Твореца, защото ще се съединим с Него. Само онова зърно, което падне на земята и умре, принася много плод. Постарај се да

Вярваш на Христовите думи, и няма га те мъчи скръб поради смъртта. Спомни си за Неговите думи към учениците: Вие ще живеете. Това е казал Той на живите хора. Вие ще живеете. Това значи: Вие още не живеете, но тепърва ще живеете; този живот е кратък и скърен, а Вие още не познавате истинския живот, който е на свeta, в Бога.

Бог, Който е сътворил човека и го е въввел в този разумен свят, след смъртта ще го въведе, като разумен и съзнателен, в много по-разумен свят, в живот, който е несравнено по-добър от този. Вярвай и се надявай! Бог ще възнагради Вярата ти и ще изпълни надеждата ти. След разпятието е дошло Възкресението, а след смъртта трябва да го ѹде Животът. Не се страхувай от смъртта, защото тя е край на мъките и болките на този живот и начало на блаженството. Не скърби за скъпия ти покойник, защото той преди теб е познал това блаженство, и затова е по-щастлив от тебе.

Христос доброволно е отишъл на съда на неправедните съди, търпеливо е понесъл обидите и униженията и с много надежда е дочекал Своето последно издихане на кръста. Мъки-

те са били страшни, но Той е знал, че след всички мъки идва смъртта, чрез която се влиза в новия, Вечен живот.

Спомняй си за Христос и не тъгувай.

Животът ти е станал госаден и тежък?

Това е болест на душата, в която няма любов. Наблюдавал ли си каква е природата при продължителна лятна суша? Земята е напукана, растенията са изсъхнали, полята са черни от изгорялата трева, животните са превъзбудени и умили. Такава пустош е в душата на човека, който няма любов. И както всичко се събујда за нов живот, когато обилен дъжд напои земята, така започва да живее нов живот и човекът, когато се напои с любов към Бога и свeta. Любовта е Божият дух на земята. В любовта е Бог. Животът никога не може да бъде госаден на човек, който чувства в себе си любов към Бога, като към своя Отец, и към хората, като към своя братя.

Любовта към Отец и към братята е естествена за всяко живо съзнател-

но същество. А че в душата на някои хора няма тази любов – това е, защото различни пороци и страсти са завзели цялата им душа и са изтласкали любовта от нея. В такива хора любовта може да се върне само тогда, когато очистят душата си от греховете и страстите. Но в заповед ви давам: да любите един другого. Това са Христови думи. Толкова тежка ли е тази заповед, че да не може да се изпълни? Не, никак не е тежка. Напротив, много лека е.

Ти имаш много причини да обичаш хората, и да не мразиш никого от

тях. Те са създания, които извават и си отиват, както и ти, които се раждат и умират, страдат и се мъчат, веселят се и плачат, грешат и се каят – също, както и ти. Свикни да гледаш на всички хора като на самия себе си, и тогава ще ти бъде лесно да ги обичаш, както обичаш себе си. Не забравяй, че преди да се родиш, и ти си бил заедно с тях в Бог Отец, и че след смъртта накъде бъдеш с тях. Смятай себе си за частица от една огромна вселенска целост, смятай и останалите хора за също такива частици. И както целостта е вечна, така са вечни

и частите, и частиците, които я съставят. Виждаш ли, че с хората, които мразиш, си принуден да прекараш и този живот, и да живееш вечния, загробен живот. Това ще те наскърби, защото ти се казва, че вечно ще живееш с хората, които ти изглеждат зли и опърничави. Но знай, че злото на земята възниква и остава.

Чрез любовта към близките се проявява и любовта към Бога. Които не обича братя си, когото Вижда, как ще обича Бога, Когото не Вижда? Които обича творенията, обича и техния Творец, които обича хората, обича и Бога. Но трябва да обичаме не само на думи, но и с дела, и с истина. По това ще познаят, че сте мои ученици, ако имате любов помежду си.

Спомни си за Христовата любов! О, колко голяма и безгранична е тя! От любов към хората Той се ражда в слама и бяга от палачите на Ирод; от любов учи хората, изцелява ги и ги спасява, от любов търпи гонения и унижения, и накрая, от любов принася Себе Си в жертва. И когато имаш любов към Бога и близките, тогава живееш.

Вотът никога няма да ти бъде нито сосаден, нито тежък.

Трите дни – това са три времена в живота на Христос. Първият ден е раждането, вторият ден – трудовете и търпението, а третият ден – учението. Всеку от тези дни ти предлага особена мъдрост. Първият ти показва великата Божия милост, вторият те учи на борба и търпение, а третият – на живот. Всичките три дни представляват една цялост, представляват вечност: и затова не можеш да мислиш за единия от тях без останалите два. Една мисъл за Христос извиква три спомена: Витлеем, Голгота, Възкресение. Или: Рождество, Разпятие и Живот.

Размисълът за тези три дни е възнасяне на небето, изправяне на себе си, утеша и окуряване. Спомняй си за своя Спасител и размисляй за Него, за да можеш като цар Давид да кажеш:

„Винаги Виждах пред себе си Господа, защото Той е от ясната ми страна; няма да се поклатя”.

(следва)

Превод от сръбски Татяна Филева

Γεώργιος Μανδζαρίδης

Машабът на проблема Камо Въоръжен и кървав конфликт на организирани групи¹ Войната е един от най-серииозните и болезнени проблеми на човека, особено в нашата епоха. Опитът от двете световни войни, безкрайната последица от последвалите военни конфликти, но и наличието на ужасяващи оръдия за масово унищожение, които могат да погубят стотици пъти не само човечеството, но и всяка следа от цивилизация от лицето на земята, са доказателства, че да покажат мащаба на проблема.

Войната като неизменно явление Както е известно, Хераклит твърди, че войната е „бща на всичко“. Това мнение остава валидно до днес под различни форми и вариации. Мнозина гори отбелязват, че и мирът е форма на война, която се води чрез политиката и икономиката. Обратно, за Църквата „Отец на всичко“ не е войната, а Бог на мира (Вж. 2 Кор. 13:11), и Неговото изване в света е благовещение за мир (Вж. Лук. 2:14). Войната е последица от отчуждението на човека от Бога, от самия себе си и от ближния. Доколкото в своята трояка форма това отчуждение е всеобщо, то и войната е всеобщо явление, което присъства във всички общества, от най-примитивните до най-цивилизованите. Този всеобщ характер на войната кара преди време известният социолог Г. Бутул, който се занимава с проблема за войната, да предложи създаването на специален клон на общата социология – полемология (наука за войната), с цел „обективното изследване на войните, техните форми, последиците от тях, както и на периодичните провокации към война“².

Отчуждаване от Бога Войната е трагично премеждие или изпитание за човека, създаващо да живее в любов, мир и достойнство. Отчуждението от Бога е отчуждение от любовта и мира, както и от основата на човешкото достойнство. Когато човек се отчуждава от Бога на любовта и мира, той е Първообраз на неговото битие, той унижава себе си и неизбежно потъва в смут и разруха. В Стария Завет Бог се обръща към Своя избран народ и казва: „Ако

пощаквате и послушате, ще ядете благата земни; ако пък се отречете и упорствувате, меч ще ви изтреби” (Ис. 1:19–20). Както е известно, Сам Христос осъжда насилието: „Всички, които се залавят за нож, от нож ще погинат” (Мат. 26:52; срв. Откр. 13:10).

Насилие и ненасилие Както беше отбелязано, доколкото за „ненасилието”, които срещаме у Толстой и Ганди, е въведен от християнството³. Разбира се, едновременно с това Църквата не пренебрегва силата на злото в света, нито поставя под съмнение правото на държавата да упражнява властта си, за да запази реда и да ограничи злото⁴. Упражняването на властта обаче води и до употребата на насилие, което не е съвместимо с Христовия дух. Затова истинският християнин не прибягва до насилие, нито отвръща със зло. Дори когато като личност е в опасност, въпреки че има правото да се защити, той предпочита да получи, отколкото да нанесе вреда. Като поданик на дадена държава християнинът се подчинява на държавната власт не само от страх да не бъде наказан, но и заради своята съвест (Вж. Рим. 13:5).

Позицията на християнина Над държавната власт обаче стои Бог, Господ на света и на историята, от Когото християнинът е бил създаден и изцяло зависи. Когато изискванията на държавната власт влизат в противоречие с Божията воля, правилото в този случай е: „Трябва да се покоряваме повече на Бога, нежели на човеци” (Деян. 5:29). Вярващият не може да остане безразличен към несправедливостта, която вижда около себе си. Както характерно отбелязва св. Амвросий Медиолански, като посочва примера с Моисей, който защитил малтретирания израилтянин в Египет (Вж. Их. 2:11 сл.), този, който може, но не се бори срещу несправедливостта във вреда на неговия ближен, извършва същото престъпление като този, който извършва несправедливостта⁵. Въпреки че не приема съществуването на справедливи воини, бл. Августин разбира причините, които оправдават мякното водено в защита на онеправданиите народи⁶.

„По-малкото зло” Христовото Евангелие не оставя място за оправдаване на Войната. Църквата никога не е учела за някаква „справедлива война”, защото в основата на Войната Винаги има някаква несправедливост или неправда. Тя обаче е била принудена да допусне по икономия отбранителната война като „по-малкото зло”, към което принудително прибягва този, който е предизвикан или неоправдан и завладян, за да спаси това, което е по-съществено. Въпреки това тук „по-малкото зло” е много относително. В действителност няма по-голям грех от Войната, защото тя почти без изключение въвлича всички в нравствено съучастие в убийство⁷. От друга страна, по време на война всички желаят победата и затова гори тези, които не убиват, одобряват убийството за сметка на враговете. Днес най-трагичното е това, че благодарение на телевизията Войната се е превърнала в интересно зрелище, на което човек тихо и безчувствено се „наслаждава” в уютна на дома си.

Проблемът с Военната служба Що се отнася конкретно до въпроса за Военната служба и до участието на християните във Войните, то през първите векове от своята история Църквата заема отрицателна позиция. Тази позиция зависела и от непосредствената връзка на войската с официалната езическа религия и с култа към императора. Когато накрая Църквата била призната от държавата, християните заети отговорни държавни позиции и изпълнявали военни задължения.

През трети век, когато християнството още не било признато като държавна религия, Ориген, като се противопоставя на искането на езичниците християните да бъдат мобилизиирани и да не избягват убийствата, пише: „Както жреците на идолите не вземат участие във Войните, за да бъдат техните ръце неокървавени и чисти от убийства при принасянето на жертвите, така и християните не участват във Войните, те обаче формират особена армия на благочестието чрез молитвите си за държавата и императора”⁸. Обратно, през същия период Тертулиан отбелязва,

че християните изпълняват Военната си служба заедно с езичниците⁹. Накрая, известно е, че още от началото на четвърти Век имаме светци Воини, както и че във войската на св. Константин Велики има много християни.

Светоотечески Възгледи за Войната Въпреки сближаването с държавата Църквата не допуснала да се пренебрегне напълно категоричното ѝ противопоставяне на Войната и на участието на нейните членове в нея. Това противопоставяне намира израз и във факта, че духовниците не вземат участие във войните. От друга страна, благославянето на вървящите, които са на Военна служба и участват във война, става разбираемо от положението, в което Църквата се намира, като майка пред някакво голямо зло, което не може да предотврати. Характерно е, че признаването на Воинската добродетел и на героизма по време на война не попречило на Църквата едновременно с това да посочи категоричното си противопоставяне на всяка възможна проява на насилие. Във връзка с това св. Атанасий Велики пише: „Да се убива не е позволено, но на война да погубиш врага е законно и похвално. Така че едно и също нещо в някакво отношение и време не е позволено, а в друго отношение и при благовреме се оправдава и проща“¹⁰. В случая св. Атанасий формулира не позицията на Църквата относно убиството по време на война, а мнението на държавата и на гражданите. Затова той използва термина „έννομον“ (‘законно’), а не термина „χριστιανικὸν“ (‘християнско’) или някакъв друг негов синоним¹¹. Законното не е непременно и християнско. Накрая, правило 13 на св. Василий Велики гласи, че убиствата, които стават по време на война, не се смятат за убиствата. Едновременно с това обаче правилото налага тригодишно въздържание от св. Причастие на тези, които убиват по време на война¹².

Характер на войните във Византия В цялата история на Византия, но и по-късно в историята на населените сърци територии, войните имат не само политически, но и религиозен характер. Това се дължи на факта, че враговете на държавата обикновено са и врагове на Църквата, и затова защитата на държавата съвпада със защитата на Църквата. Тук трябва

да се отбележи и особеният начин, по който Византийците възприемат характера на империята като богохранимо общество. Това възприятие придава свещен харakter на държавата и религиозен смисъл на войните, които се водят в нейна защита. В тази перспектива са разбираеми и църковните песнопения, в които и до днес се възпяват победите на императорите и защитата на християнското общество от неговите врагове¹³.

Воини и мъченици Тясното сътрудничество на Църквата с държавата притънява категоричното ѝ противопоставяне на войната, но едновременно с това чрез миротворческия си дух тя оказва влияние върху държавата. От друга страна, сътрудничеството между Църквата и държавата не премахва границата между тях, нико пък принуждава Църквата да изостави принципите си. Когато Византийският император Никифор Фока (963–969) иска от Църквата да признае като мъченици войниците, които загиват във войните, искането му не е приемо. Аргументът, с който патриархът и неговото обкръжение отхвърлят искането на императора, е следният: „Как може да се смятат за мъченици или за равни на мъчениците тези, които убиват или биват убивани във войните, в същото време, когато божествените канони ги подлагат на епитимия и ги отълчват за срок от три години от приемане на св. Причастие?“¹⁴.

Осъждане и търпимост В общи линии може да се каже, че като обхваща всички равнища на човешкия живот, Църквата следва по-гъвкава трактика. Докато на равнището на личните взаимоотношения тя осъжда насилието и убийството безусловно и категорично, то на институционално равнище запазва диалектична позиция. От една страна, Църквата осъжда войната и насилието, но, от друга, проявява синхронение към всички, които участват във войни, борейки се за общото благо. Очевидно е, че тези войни се отнасят не към завоевателните, а към отбранителните войни. Ако в миналото обаче се твърди, че въпреки противното и ужасяващото си лице войната – повече или по-малко – служи на общото благо, днес това изглежда по-скоро невъзможно.

Перспективата на мира В известното си изследване „Към Вечния мир“ (*Zum ewigen Frieden*) И. Кант твърди, че този мир между държавите не е утопичен, а по принцип е възможен. Той предлага конкретни начини за неговото осъществяване и подчертава нравствения дълг на всички хора да се трудят за постигането на тази цел. Накрая, раждането на социологията е свързано с оптимистични за премахването на Войната теории. Тогава се смятало, че индустриалното развитие ще премахне Войната¹⁵, но в историята нещата се развили по различен начин. По-специално съвременната технология поддържа Войната и дори я прави по-страшна, защото поставя в нейна служба огромни средства и невъобразими сили за унищожение. От друга страна, за да се види безумието на Войната, са достатъчни само екологичните замърсявания и катастрофи с неограничени последици върху здравето и живота на хората.

Нуждата от мир Ако човекът днес иска да просъществува, за него мирът е единственият избор. За разлика от предходни епохи, когато навсярно е можело да се твърди, че Войната е последното средство за разрешаването на спорове между държави, днес Войната е пълно безумие. Трета световна война може да означава само всеобща катастрофа, която я прави логически невъзможна или абсурдна. Логически невъзможното или абсурдното обаче не е невъзможно, нико пък може да се изключи. От друга страна, за това говорят и последните войни. По тази причина днес има особена нужда от бдителност за запазване на световния мир и за осуетяване на Войната.

Заплахата от война Мирът обаче се поддържа не толкова чрез усилието за непосредствено избягване на Войната, колкото чрез грижата за премахване на причините, които водят до нея. Несправедливостта, насилието, потисничеството, експлоатацията, бедността, потъпкането на човешките права, желанието за по-голяма власт и насилиствено налагане са фактори, които подхранват и подгответ във времето противопоставяния и военни конфликти. Когато тези явления се изострят, нарастват заплахите

от Война, а Възможностите за избягването ѝ намаляват. От друга страна, естествено е подготовката за война и постоянно увеличаваш и модернизиращ се военен арсенал в някакъв момент да доведе до война. Историята и до днес потвърждава това.

Лукавата Воля В разговор между монаси един от тях запитал събеседника си: „Не можа да разбера защо Господ не дава на света мир, ако за това Го моли макар и само един човек?“ А другият отговорил: „А как е възможен пълен мир на земята, ако остане макар и един човек със зла Воля?“¹⁶ В света все още има хора с такава Воля и това обстоятелство води съзначителния християнин до истинска безизходица.

Безизходицата Участието на християнина във всяка една война влиза в явно противоречие с неговата вяра. Престъпна е обаче и търпимостта към несправедливостта, която се извършва във вреда на невинни хора. Накрая се вижда, че в този свят човекът не може да Богу автентичен християнски живот. Затова единственото, което християнинът може да направи, е да умре, или по-точно да умира непрекъснато по християнски, както прави това св. апостол Павел¹⁷. Много хора, които осъзнават тази истина, напускат света, като „умират“ за него, преди да достигнат до края на живота си, или остават в света, като виждат безизходицата в него и непрестанно се молят да имат „християнски свършек на живота“ си¹⁸.

Промяна в понятието за война Лукавата Воля може да предизвика големи катастрофи. Чрез Възможностите, които съществуват в нашата епоха, и по-специално чрез съвременната военна технология, чрез средствата за масово унищожение, но и чрез средствата за масова дезинформация нещата все повече се усложняват и на преден план се появява тероризъмът. След терористичната атака на 11.09.2001 г. в Ню Йорк настъпи значителна промяна в самото понятие за война, което в действителност отменя класическото разбиране за войната. Едновременно с това тероризъмът се представя като най-голямото зло, за чието унищожаване се търси военната мобилизация на всич-

ку държави, които не искат да бъдат определени като поддръжници на тероризма¹⁹, а и се воги „превантивна война“. Ако Войната обаче може да се изтълкува от мнозина като крайно средство на политиката, то превантивната война остава непонятна.

Преодоляването на тероризма

Реалното преодоляване на тероризма обаче става не чрез посочването на някаква друга форма на терор, а чрез премахването на причините, които го подхранват. Както беше подчертано, ако искаме да ограничим тероризма, има един лесен начин, който никога не се споменава, и това е да спрем да участваме в него²⁰.

От християнска гледна точка обаче нещата не спират до тук. Не е достатъчно само човек да не участва във войната или в тероризма – той трябва да се грижи и за справедливостта и мира. Разбира се, преди всичко християнинът не трябва да върши несправедливи дела и безплодно да отмъща, защото това воги до увеличаване на злото. По тази причина първото нещо, което е необходимо за преодоляването на войната и на тероризма, е самокритиката и настърчаването на справедливостта и мира. Доколкото тези неща, както и всички добри или лоши неща, не могат да се извършат безлично, а само от конкретни личности, то и самокритиката и грижата за справедливостта и мира се налагат като задължения за всеки един поотделно и за всички заедно.

Причина за Войните

В своите „Мисли“ Паскал отбелязва: „Моето, твоето... Ето началото и образа на завладяването на цялата земя“²¹. Свети Йоан Златоуст определя разликата между моето и твоето като „нещо безчувствено“, което разделя човеците²². В крайна сметка от това „безчувствено нещо“ започват всички студени и горещи войни, всички претенции и узурпации на земята. И колкото тази узурпация е по-голяма, толкова повече тя има тенденцията да се разпростира върху целия свят, толкова по-малко човечност има в себе си, толкова повече нейната човечност изчезва.

Несъмнено в тези случаи лидерите имат по-голяма отговорност, защото влияят и до голяма степен насочват общест-

Веното мнение. Наг тях обаче съществуват множество безлични фактори, организирани по икономически и по други интереси и скривани политическите програми. Въпреки това всеки един член на общество то не престава да бъде отговорен за всичко, което става в колективен аспект, особено като се има предвид, че чрез позицията си либералите обикновено искат да бъдат изразители на общественото мнение, за което се опитват да се осведомят чрез различните обществени проучвания.

1 За повече вж.: **Bouthoul, G.** Ὁ πόλεμος, Ἀθῆναι, 1966, с. 29; **Γιούλτση, Β.** Γενική Κοινωνιολογία. Θεσσαλονίκη, 1997, с. 475.

2 Вж. **Bouthoul, G.** Histoire de la sociologie. Paris, 1967, p. 125.

3 Вж. **Bouthoul, G.** Ὁ πόλεμος, с. 12.

4 „...той не напразно носи меч: той е Божий служител и отмъщава с гняв ономува, който прави зло“ (Рим. 13:4).

5 Вж. **Св. Амвросий Медиолански**. За задълженията на свещенослужителите, 1, 36, 178. – PL 16, 81C.

6 Вж. **Бл. Августин, еп. Ипонски**. За Божия град, 4, 15. – PL 41, 124.

7 Вж. **Софроний, архим.** Ще видим Бога както си е, с. 139.

8 **Ориген**. Срещу Целз, 8, 73.

9 Вж. **Тертулиан. Аполоgeticus**, 42. – PL 1, 556.

10 **Св. Атанасий Велики**. Писмо до Амун. – PG 26, 1173B.

11 Вж. **Ηλιουπόλεως Γενναδίου, Μητροπ.** Πόλεμοι, κοινωνία, Χριστιανισμός καὶ ὁ μεταπολεμικός κόσμος τῆς εἰρήνης. Ἰσταμπούλ, 1945, с. 121.

12 „Убийството на война нашите отци не са считали за убийство, оправдавайки, както ми се струва, защитниците на целомъдринето и благочестието. Все пак ще е добре да ги посъветваме, като имащи нечисти ръце, три години да се въздържат единствено от приобщение [към светите тайни]“ (**Св. Василий Велики**. Правило 13). Срв. **Αντωνιάδου, Β.** Ἐγχειρίδιον κατὰ Χριστὸν Ἡθικῆς. Τόμ. В'. Κωνσταντινούπολις, 1927, 137–138.

13 Вж. Отпустителен тропар и кондак на Въздвижение на Честния Кръст. Миней, 14 септември.

14 **Ζωναρά, Ἱω.** Ἐπιτομὴ ἱστοριῶν, 26, 25, 22–23: „Как онези, които са убивали на война и са били убити, могат да се приемат от някои за мъченици или равностойни на мъчениците, след като божествените канони ги подвеждат под епитимия, лишавайки ги от трепетното и свещено Причастие?“

15 По-подробно вж.: **Bouthoul, G.** Ὁ πόλεμος, с. 20.

16 Вж. **Софроний, архим.** Свети Силуан Атонски, с. 229.

17 „Всеки ден умирам“ (1 Кор. 15:31). Вж. **Софроний, архим.** Ще видим Бога както си е, с. 95.

18 Просителна екстения.

19 В обръщение към всички държави в света американският президент заяви: „Ако наистина в сърцата си нямаете ценностите, които ние считаме за най-важни, тогава и вие сте в нашия списък под наблюдение“ (Καθημερινή, 10 Февр. 2002, с. 22).

20 Вж. **Τοόμσκι, Ν.** Ὁμιλία πρὸς φοιτητές τοῦ Μ. Ι. Τ. – Χριστιανική, № 625, с. 2.

21 **Pascal, Bl.** Pensées, 295.

22 Вж. **Св. Йоан Златоуст**. Беседа върху Деяния на светите апостоли, 7, 2. – PG 60, 66.

превод от гръцки
Константин Константинов,
Християнска етика, т. II, Омофор, 2013

Сатанинска обреченост

Преди началото на Френско-пруската война Гюстав Флобер пише: „Каквото и да става, ние си оставаме идиоти“. Убийствено точна диагноза, с която осъжда и своята, и нашата епохи. Събитията във Франция, започнали с разстрел на карикатуристи на Charlie Hebdo, още веднъж потвърдиха правотата на Флобер. Последвалата реакция изкара на повърхността цялата тази патологична глупост и омраза, които се таят в руско-украинското общество.

Хора са били зверски убити. В центъра на един от най-големите градове в Европа. Убити са от безумци, влязли в помещението с автомати и гранатомети. Хубава картичка, нали? Това не е ли диагноза? Когато механизъмът на трагедията става в по-голямата си част и извад от нея.

Но върху този кошмар, който е като филм на Куентин Тарантино или Робърт Родригес, ако те бяха приели исляма, се наслояват напълно дивашки, вулгарни изводи. Логично е, че един от тях става повод за гневни бунтове и омраза към мюсюлманите във Франция и в цяла Европа. Основният се джамии, извършени са нападения. И всеки, от чиято уста не слиза името на Мохамед, става чужд, враг. Тази крехка толерант-

Писателят
Платон Беседин
за неадекватната
реакция
след разстрела
в редакцията на
Charlie Hebdo.

ност, на която се крепеше европейският свят, се пропука. Замириса на погроми и побои, въздухът се наелектризира. Токови вълни се насочват към зелените знамена.

В противовес на антиислямските движения расте и нокрената на мюсюлманите. Понякога тя е адекватна: когато, например, беше показан слуячият на 24-годишното момче, родено в Мали, последовател на Мохамед, което спаси заложници във френския супермаркет. Но често репоруката на тези, които защитават мюсюлманите, все повече напомня на онази репорука, която проповядва "Исламска държава", чиито заявления за френската трагедия свидетелстват само за едно: хората още живеят в дребносъщността, когато кръстоносците са сражавали с мюсюлманите.

В един материал гори срещнах сравнение между разстрела на карикатуристите и убиството на православния свещеник Даниил Сисоеv. Да, как да не си спомним сумите на Тома Аквински: продължението на всяка гробовете е порок.

Убийтите, разбира се, не са били мъченици за висока и блага идея. По-скоро можем да ги наречем безпринципни маргинали, които се гаврят с цената на милиони хора в стремежа си да припечелят повече пари. И за това трябва да говорим именно с този честен тон.

Но това, че карикатуристите имат съмнителни каузи, не отменя свещеното им право на живот. И нито един безумец, независимо от какви височайши идеали се ръководи, не може да им го отнеме.

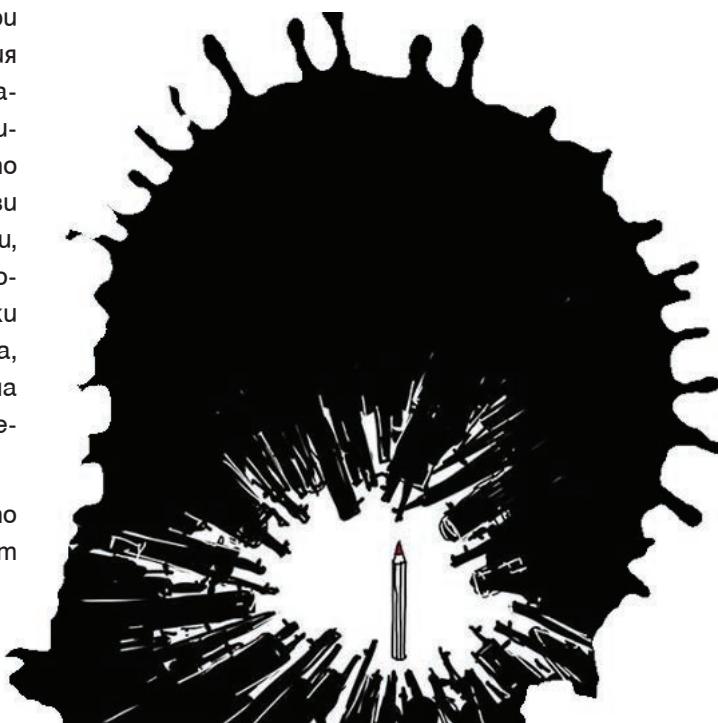
Още по-поразително е изключителното акцентиране върху мерзостта на делата на убитите от страна на някои патриоти. Печалното е, че често то става мост към разбирането и даже оправдаването на убийците. Намери се даже чудак, поканил радикални ислямисти да разстрелят редакторите на „Московско Ехо“ и „Дъжд“.

Като цяло днешните медии (преди всичко руските) са пълни с обладани хора, радостни от убийството на карикатуристите от Charlie Hebdo. При това много от тях при най-малкия повод започват да крещят за украинските провокатори и безумци, които са ликовали след унищожението на хората в Одеса. Но по какво тези „патриоти“ се отличават от онези, които след трагедията в Одеса говореха за „изгорени колорадци“ и „майски шишчета“ (така наречаха хората, убити и изгорени в Одеса по време на размирици)? Не можеш да определиш душата без специален рентген.

Понякога не можеш да разбереш по какво се отличават патриотите от

либералите, вярващите от атеистите. Но частично и едните, и другите влизат в определението за мракобесие. Злобните хора остават такива, независимо от това какви политически програми декларирам и зад какви политически лозунги се крият. Точно за това пише Сведенборг – трябва да помним, че истинската същност на духовете на ага се вижда едва когато е осветена от небесна светлина, а иначе те се виждат като хора..”

Много хора – и обладани, и такива, които, изглежда, са разумни, след събитията в Париж счетоха за свой ъвъл да напомнят за жертвите от Одеса и Донбас. Те видяха в това гру-

личието, лицемерие-
то на европейския морал. Как
може така: га скърбим за карикату-
ристи богохулци и да не забелязваме
убитите деца в Донбас? Безусловно,
по презумпция, така не може.

Но лошото е в друго: хората повече
се вълнуват от чуждия, а не от своя
морал и лична отговорност. Зато-
ва всички възгласи „Je suis Odessa“
или „Je suis Donbass“ се превръщат
в също толкова бездарни, колкото
самите карикатури в Charlie Hebdo.
Единственият резултат е, че донба-
сиятааг се затрива, потъмнява.

Въпреки че, разбира се, отчасти
това е реакция на хипертрофиралата
скръб, на която се отговаря Украина по
повод убиството на карикатуристите.
В прекалената печал също има
някакво богохулство, имайки пред-
вид това, което в същия момент се
 случва в Донбас. И Петър Алексеевич
 трябва след посещението си на „Мар-
ша на мира“ в Париж непременно да

проведе аналогично шествие в Киев.

Да, както се очакваше, не бяха напра-
вени изводи от събитията във Фран-
ция. Но (нека пак си спомним Флобер)
ясно беше диагностицирано неверо-
ятно количество идиоти, запушили
порите на жив организъм, и проля-
тата кръв, а това винаги е сакрален
ритуал. Освети гнусните муцини на
онези, които изливат елей (на практика – мърсен секрет), баламосвай-
ки тълпите с политически лозунги.
Зашто всичко това са скокове в
утопията и режими, както е писал
Григорий Померанц, от бездарност в
любовта.

Глупостта (а глупецът винаги е сигу-
рен в правотата си, той е активен
и безапелационен, защото, по сумите
на Вайнингер, с наглостта си компен-
сира отсъствието на ум), чувство-
то на собствено превъзходство,
ожесточението и монолитната лъжа
станаха истинските причини за тра-
гедията. Скоро тя ще се прехвърли в

други държави, включително в Русия и Украйна. Ще покрие всичко като изпепеляваща лава или Всемирен потоп, за да избави земята от порочната гнус.

Главната трагедия на великото „по-чистване“ е в това, че заедно с хумилитите, безумците, лицемерите и богохулици ще загинат нормални, мирни хора. Бесовете винаги взимат колкото може повече жертви.

Превод от руски Павла Сивова

Маргарита Друмева

ПРИКЛАДА

ЗА ДВА СТАРИ КЛЛОФЕРСКИ РОДА И
ЗАМРЪЗНАЛА В КЛЪЙКА МУЗИКА

Хотел „Континентал“

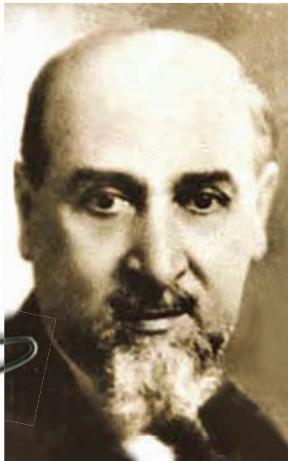
АРХ. ГЕОРГИ ФИНГОВ И АРХ. КИРИЛ МАРИЧКОВ

първите български архитекти, пренесли у нас
авангардните идеи на сецесиона и европейските
тendenции в градското планиране

Втората световна война, 1944 г. Съюзническите войски провеждат сериозна въздушна офанзива над град София. Разрушена е голяма част от тогавашното ларго на българската столица за по-малко от денонощие. След бомбардировките рухва най-луксозният и стилен хотел в София – „Континентал“, където през 1930 г. се събира елитът на Европа по повод сватбата на цар Борис III и царица Йоанна. „Бижуто“ – малката уличка с бижутериини магазини, със стилни барокови и ренесансови сгради с магазини на партерните етажи, по които столичани минават на път за Градската градина, се превръща в руини. Оцеляват по чудо най-високите сгради в централната част на града, между които и помпозният по онова време хотел „Империал“ – на ъгъла на ул. „Съборна“ и „Леге“, символът на София от двадесетте години на 20 век, проектирана от арх. Кирил Маричков през 1917-1920 г. На-

къдемо и да скита човек по улиците в центъра на столицата или в различни градове на страната, нямаме ще види банките, доходните здания, гарите, царските резиденции, частни домове в стил сецесион, проектирани от архитектите Георги Фингов и Кирил Маричков, показвателство за широкия творчески размах на българската интелигенция в началото на 20 в. и изправения гръбнак на нацията. Замръзналата в камъка музика остава, надживяла бомбардировките и превратностите на времето.

И двамата са родом от Калофер. Георги Фингов е роден през 1874 г., Кирил Маричков – през 1875 г. И двамата са свързани с интелектуални и известни фамилии: бащата на Георги – Димитър Фингов е следвал в Киев и Москва, знаел е няколко чужди езици и е дружарувал с Ботев и Вазов. След Освобождението за кратко време става областен управител на Ески

арх. Георги Фингов

арх. Кирил Маричков

Джумая, Плевен и Орхание, но напуска и се отдава изцяло на учителската професия.

Майката на Кирил Маричков – Елена Странска, е сестра на големия деец по Съединението на Княжество България и Източна Румелия – г-р Георги Странски, член на БРЦК, съратник и кум на Христо и Венета Ботеви, кръстник на дъщеря им Иванка. По-късно г-р Странски става министър на Външните работи, а после до края на живота си е управител на Александровската болница.

През 1892 г. Георги Фингов завършва пловдивската гимназия, след което заминава за Виена, една от световните столици на сецесиона, с 10-12 наполеона в джоба и без да знае немски език. Неговата хазяйка се оказва добра жена, а и Георги се запознава с вече утвърденния във Виена арх. Йордан Миланов, който всячески му помага. Четири години по-късно завършва архитектура с отличен. Докато следва, асистира на проф. Майребер като работи в ателието му. Изпълнява детайли в черквата „Карскирхе“, в разработването на регулационните перспективни планове на площада пред Техниката. Сам император Йосиф издава специален декрет за заплатата му като български поданик. Георги получава покана да остане в Австро-Унгария с предложение за доходна работа по строежа на новия гвадарц във Виена, но поради изключителното

му чувство за дълг към България, той се връща в родината си „пълен с енергия, знания и надежда да допринеса нещо за родната архитектура“. Близките му се опасяват, че в България ще се обезличи и нищо няма да може да направи, понеже страната е бедна и няма средство за строежи, няма хора, които да го оценят, обратно – зависимтата ще го „изяде“. „Ние отговаряме не само за това, което вършим, но и за това, което не вършим“ – отговаря им Георги.

Още във Виена той участва в конкурса за български павилион на Световното изложение в Париж (1900), но не го одобряват поради това, че комисията счита Георги Фингов за твърде млад, макар всички да оценяват великолепния му проект. Оставяйки престижната работа в австро-унгарската столица, той се установява в Пловдив, където заедно с проектиранта на града – Вълкович, създават сградата на Френския девическа колеж, а после сам проектира сградата на Евангелската църква на Сахам-тепе, на женското дружество „Майчина грижа“ и някои жилищни постройки. Негово дело е „Шипковата къща“ в Казанлък и още много други в големите градове на страната.

През 1902 г. се установява в София и става началник на архитектурното отделение при Столична община. Скоро архитект Грънангер се връща в Австро-Унгария, оставяйки поста в сигур-

ни ръце – тези на арх. Георги Фингов, който като служител на министерството на обществените сгради влага неизчертаемата си творческа енергия върху проектирането и строежа на княжеските гвозди и гвоздовите сгради в София и Евксиноград. През този период той създава и сградата на Първа евангелска църква на ул. „Солунска“. През 1905 г. напуска държавната си служба и в следващите години реализира по-голямата част от проектите си, съвместно с други архитекти, най-вече със съграждана си арх. Кирил Маричков. Съвместното им творчество довежда до бърза промяна в облика на софийските къщи. Влиянието на новия стил се разпростира в цялата страна.

Киро Маричков завършва мебелно резбарско училище в Чехия и архитектура в Карлсруе, Германия, център на зараждащата се модерна архитектура на предела между две столетия. През 1900 г. се завръща в България и проектира къщата на ул. „Марин Дринов“ №22, където все още се пази направената от него малкатаkoketna библио-

тека в стил сецесион, собствено-ръчно изработените мебели, сервизи, чаши, рамки за партитури. Известно е, че е имал и музикални интереси – като студент в Архитектурния факултет на Политехническия университет в Карлсруе припечелва с нотиране на известни романси, като

Царска Бистрица

Младостта гимназия в Пловдив в нач. на 20 в.

Часовниковата кула на
Сахам тепе

украсява партитурите с Винемки. По нотите изписва текстовете на български, немски и руски, за да може да се пеят от смесени компании. Запазени са негови упражнения по проектиране и дескриптивна геометрия, поставени в рамки като

Църква "Св. Георги" Вършец

Жп гара Във Варна

пример за идеален чертеж. Установява се в София и започва работа като стажант в Министерството на обществените сгради, пътищата и съобщенията. Известно време работи и в Дирекцията на железниците и пристанищата, което обяснява по-късно авторството му на жп гарите във Варна и Бургас.

Арх. Кирил Маричков съвързва живота си с Любка, оперна певица, завършила образоването си във Виена. Всяка сутрин той става в 6 ч. и сяда на чертожното бюро в кабинета си. Пуши много. След това обикаля обектите, за да следи дали изпълнението върви според плана. Винаги бърза. Автор е и на собствения си дом на ъгъла на ул. „В. Априлов“ и „В. Търново“ – неголяма, елегантна губитакна къща, с арки по прозорците и вити стълби от входната врата, която се намира във вора на новопостроената резиденция на американския посланик. По-късно къщата е разрушена.

През 1903 г. Маричков създава Проект за застрояването на монументалната част на София. Печели втора премия за регулиране на площад „Св. Ал-

Невски“ и площад „Народно събрание“ като замисля музей на изкуството на мястото, където по-късно е построена Галерията за чуждестранно изкуство. Посочва мястото и на Художествената академия. През 1906 г. той става един от основателите на дружество „Съвременно изкуство“, което обединява младите художници и архитекти. Негово дело е проектът на православния храм в гр. Вършец.

По това време гъвамата калоферци се срещат отново – през следващите десетина години заедно с арх. Георги Фингов създават частно архитектурно бюро и истински архитектурни шедьоври. Като последователи на учението на виенския професор Камило Симте, гъвамата споделят виждането, че градските пространства и обществени ансамбли трябва да се вписват художествено в архитектурата на останалите обекти.

Стилът „сецесион“ се заражда в края на 19 в. основно в Австрия и Германия като противопоставяне на салонната култура. Това е еклектичен стил, в който се смесват различни традиции в изкуството. Търде декорати-

Вен стил, повече измислен и „интелигентен”, с акцент върху орнамента, повлиян от източното изкуство и по-специално от японската гравюра, като същевременно притежава елементи на средновековното изкуство и фолклора. В монументалните изкуства е популярен витражът. Сецесионът дава нови строителни възможности, макар да не успява все още да внесе електричеството, водопроводът и канализацията в сградите от началото на 20 в. Стават в жилището са различни по големина и високи понякога до два човешки ръста. Много характерни са еркерите по стениете и нишите, в които има вградени мебели или пана. Изтеглени нагоре са камините и зиданите кахлени печки, високи са прозорците, вратите често имат малко прозорче в горната си част, през което влиза светлина и осветява коридора. По фасадите се използва стъкло, оживяват зимните градини, а каменните балкони са обградени с извити железни ажурени панелета.

Новите идеи на сецесиона засягат мебелирствата и вътрешния интериор. Мебелите са в умалени размери, изработени обикновено от тъмен ма-хагон, украсени със сложно извити детайли. Декорацията съдържа цветя и създава усещането за Вечен празник. Ръчни плетива и бродерии са поставени върху мебелите, характерна е камерната пластика. Декоративните мотиви са предимно растителни – стеблото на кестена, лозата,

бръшляна, цветята. Употребява се финият порцелан и кристалното стъкло. Най-типични за сецесиона са виненочервеният, кафявият и най-вече маслиненозеленият цвет, които изобилстват в плъша, килимите, тапетите и кадифето. Замръзналата в камъка музика носи в себе си меланхолична вълненост и претенциозно благородство, което удовлетворява не масовите предпочитания, а шепата аристократичен български елит до Първата световна война.

„Затворен в интелектуалната си самота той се чувства над „тълпата“. Стиът сецесион стои извън процеса на демократизация на интериора, характерен за първите две десетилетия на 20 век. Неговите интериори и мебели са търгувани и скъпи за възможностите на средния гражданин. Само в Австрия и Германия се правят опити за създаване на по-опростени мебели. Много от тях се произвеждат до края на 30-те години, но оказват слабо влияние върху европейския интериор. Стиът си остава затворен в доведената до крайност декоративна приказност на прекрасни, но в повечето случаи чужди на реалния живот идеи“. Иван Беджев, из „Интериорът през вековете“

къщата на Вера Дренкова на ул. „Сан Стефано“ 31

Всичко това присъства в шедьоври-
те на гвамата калоферски майстори.
Сред най-известните им съвместни
проекти е къщата на Вера Дренко-
ва на ул. „Сан Стефано“ 31, в която
днес се помещава Гръцкото посол-
ство. През 1903 г. творческият тан-
дем проектира и дома на немския
предприемач Адолф Фунг на ъгъла
на булевардите „Княз Дондуков“ и „В.
Левски“. След няколко години Фунг
продава къщата на г-р Тричков, който
я превръща в клиника. По времето на
социализма зад металната ограда на
красивата сграда се помещава Чер-
веният кръст. Днес в нея се е настани-
лио застрахователно дружество
„Алианц“. Сред общите архитектурни
творби на Маричков и Фингов е също
така дирекцията на БДЖ на ул. „6
септември“ и „Ген. Гурко“, възстано-
вена след бомбардировките през 1944
г. без характерния ъглов купол. Гва-
мата проектират и красивата сгра-

га на ул. „Московска“ 17, някогашните
хотели „Спленди“ и „Елит“ и десетки
училища, между които Трета мъжка
гимназия (днес 18 СОУ „Уилям Глад-
стон“, открито през 1907 г.) с търговски,
реален и класически отдел.
По време на Първата световна война
училището е превърнато в болница.
Училище „Антим I“ – също е дело на
гвамата архитекти, както и повече
от сто частни къщи в София, Плов-
див и други български градове.

Освен първата неоромантична фаза
на сецесиона, в зданията на гвама-
та архитекти може да се види т. нар.
рационален сецесион. Най-ярък при-
мер за него е къщата на самия Георги
Фингов в София на ъгъла на улиците
„Шипка“ и „В. Априлов“, проектирана
през 1907 г. и строена в продължение
на няколко години. Помещенията на
първия етаж стават общо простран-
ство чрез пълзгащи се врати – ста-
щите просто преливат една в друга.

Ето защо тази сграда не само е шедьовър, а в нея са заложени тенденции от бъдещето на световната архитектура. Сецесионова стилистика личи и в интериора – в камините, осветителните тела, във вградените мебели. В дома му непрекъснато гостуват художници и писатели, членове на дружеството „Съвременно изкуство“. По това време той създава Стопанското училище „Мария Луиза“ (днес Музей на МВР), кокетната къща на ул. „Шунка“ №44 в характерния сецесионов стил, с еркери, балкони, пластични украси, остробърха кула и начупена покривна линия, проектирана по поръчка на съпругите Христина и Аманас Смедовски. В интериора са „вписани“ дървени ламперии, кахлени печки и гипсови тавани. Скулптуриите на Андрей Николов и Иван Лазаров украсяват фасадите им.

Арх. Георги Фингов е автор на гвореца в Ситняково, ловната хижа в Бистрица и малкия гворец във „Врана“. Реставрацията на манастира „Свети Димитър“ в Евксиноград, познатият на софиянци ресторант „Крим“, Френско-белгийската банка

къщата на Г. Фингов в София

на ул. „Леге“ № 17, Търговския дом на ул. „Позитано“, Първа девическа гимназия (днес 6-о училище) на ул. „6-ти септември“ и много други сгради – също са негово дело.

Избухва Балканската война и „...трябваше да отидем всички на фронта. Върнахме се благополучно през 1913 г. и почнахме пак усиlena работа“ – споделя арх. Фингов. Няколко години по-

Софийска банка, ул. Московска 19

късно той взема участие и в Първата световна война.

Поставена в списъка на най-представителните архитектурно-строителни постижения в стил сецесион, сградата на ул. „Московска“ 19 (днес централният офис на банка ДСК) е проектирана през 1910 – 1913 г. от архитект Фингов за Софийска банка. Любопитен факт е, че на 31 октомври 1931 г. от голямата банкова зала е осъществено първото извънстудийно излъчване на „Родно радио“ (преименувано на 24 март 1934 г. в Радио „София“) – на живо е предавано тържественото събрание по повод Деня на народните будители. През 1976 г. постройката е обявена за архитектурен и художествен паметник – за-

Шунковата къща – Казанлък

ради „изключително богатата пластична декорация на екстериора и интериорите“.

В периода 1908 – 1911 г. арх. Кирил Маричков е помощник-кмет на София. Негово дело е жилищната сграда на ул. „Денкоглу“ № 19, която сам определя като най-добрата си работа, подредена сред най-представителните столични жилищни сгради в необароков стил. Двата заоблени ъгъла омекотяват линиите, а пищната украса по цялата фасада е в синхрон с разточителния интериор. Сградата е обявена за паметник на културата. В част от нея днес се помещава Представителството на Върховния комисариат за бежанци на ООН. Арх. Маричков проектира и резиденцията на посланика на Франция у нас на ул. „Оборище“ № 29.

Дирекция на железниците, ул. 6 септември

Търговско индустриална камера, ул. Славянска 2

Българска търговска банка, площад Гарибалди

Трета софийска гимназия

ул. „Денкоглу“ № 19

Железопътните гари във Варна и Бургас са дело на архитектите Кирил Маричков и Никола Костов. Гарата във Варна е първата открита гара на територията на днешна България (1866), понеже първата жп линия свързва градовете Варна и Русе. Двете сгради са еднакви в архитектурното си решение и се различават само в някои детайли на авторското ръководство – бургаският обект се ръководи от арх. Никола Костов, а варненският – от арх. Кирил Маричков.

Най-големият шедевър на арх. Кирил Маричков е бароковата сграда в съчетание със сецесион – хотел „Империал“, проектиран в периода 1917-1920 г. Това е най-високата постройка в София по това време, като същевременно е и първата железобетонна сграда на рамкова конструкция – революционен за времето си начин, с който някои обясняват устойчивостта ѝ по време

на бомбардировките. Направена е по поръчка на индустрисалаца Тодор Балабанов, който дава пълна творческа свобода на арх. Кирил Маричков. Сградата е насыщена с тежки растителни орнаменти, еркери и балюстради по балконите. Само за проектиране на вратата арх. Маричков отделя повече от година. Хотелът разполага с 50 елегантно обзаведени стаи, а на всеки един от петте си етажа има луксозни и обширни апартаменти със спалня, салон, собствена баня и тоалетна, гори телефон. Всяка стая е с централно отопление, бели порцеланови мивки с течаща топла и студена вода. На партера посетителите използват големия салон с удобни кожени кресла за читалня. В ресторантата сервирам в масивно сребро и баварски порцелан.

Арх. Кирил Маричков умира през 1922 г. на 46 годишна възраст. Изпращат го останалиите трима от знаменитата

Дворъцът "Враня"

Първа евангелска църква

четворка – карикатуристът Александър Божинов, Елин Пелин, проф. Александър Балабанов, които са чести посетители в ресторант „Средна гора“, поради което там Винаги има за тях запазена маса.

Арх. Георги Фингов работи съвместно с други архитекти, а през последните години от живота си – сам. През 1928 г. става поръчител на предприемачи, които фалират, а прочутият архитект загубва цялото си състояние. От дълбоката депресия, в която изпада с чувство на отчаяние и мисли за самоубийство, го спасяват съпругата му Райна и децата му. Арх. Фингов и съпругата му загиват трагично по време на бомбардировката над София през 1944 г. – сградата, в чието подземие се крият, рухва върху тях.

Прочутите фамилии обаче не прекъсват живота си, понеже на житейската сцена излизат синовете им. Наследникът на арх. Кирил Маричков, също Кирил Маричков, е един от най-добрите столични адвокати, учен право и дипломация отначало в Сорбоната в Париж, но принуден да продължи образоването си в Лозана поради нахлуването на нацистите във Франция по време на Втората световна война. Именно той е първият български посланик във Ватикана (от 1993 до 1997 г.) след демократичните промени в страната. Всъщност именно Кирил се предава на четири поко-

Хотел „Империал“, 1944

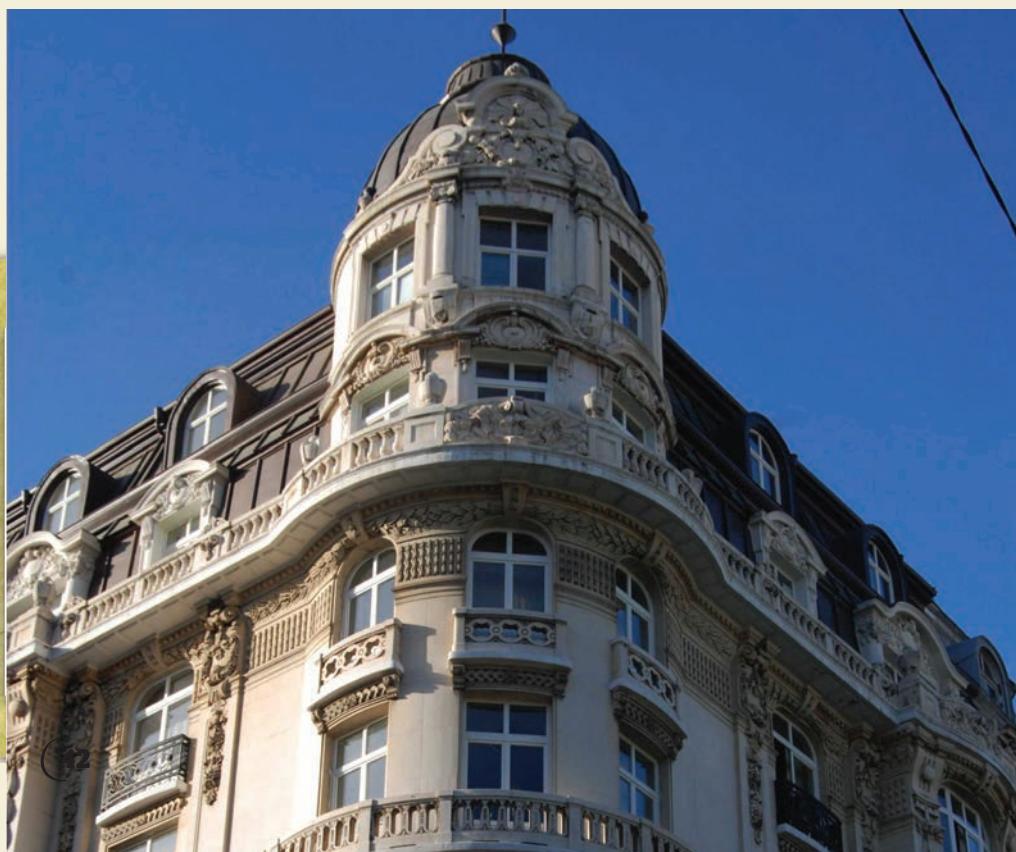
ления – третият Кирил Маричков е основателят на „Щурците“, а неговият син – четвъртият Кирил Маричков е художник, писател и понастоящем живее в Италия. Силата на фамилията се проявява в четири области – архитектура, право, дипломация и музика.

Синът на арх. Георги Фингов – Димитър, продължава професията на баща си. Завършва архитектура в Щутгарт, Германия и за него казват, че е не по-малко талантлив от баща си, но бедата му е в това, че се възмуща и реагира остро срещу догмите в архитектурата и най-вече срещу студенния сталинистки стил, който се налага след 1944 г. Извест-

но е публичното му мнение, че ларгото в столицата и в други български градове губи неповторимия си облик, а такива изказвания новата социалистическа власт не търпи. Затова е принуден да емигрира в Германия при сестра си, която завършва международно право в Мюнхен. Арх. Димитър Фингов проектира покрития пазар в Сливен, а през 1938 г. по негов проект е построено Морското казино в Бургас. Никога повече не се завръща в България.

На двамата архитекти, работили в началото на 20 в. в България, до голяма степен се дължи европейският облик на българската столица. Замързналата в камъка музика, макар и леко меланхолична, звучи с модерни

нотки и очертава нови посоки не само за българската архитектура, но и за живота на българина, за неговия нов естетически вкус и чувството му за освободеност. Няма гве къщи, които да си приличат, да са произведени като на конвейер. Всяка една сграда, която са проектирали и построили арх. Георги Фингов и арх. Кирил Маричков, е уникална със своя дух, както вътреш, така и отвън. Великолепните постройки налагат ново самочувствие на българина в началото на 20 в., пряко на разрушата, войните, бомбите над градовете, движението на огромни маси хора, стериността на масово-то социалистическо мислене и превратностите на времето.

Маргарита Друмева

МЛАДЕЖКИТЕ СУБкултури В БЪЛГАРИЯ

Съществуването на субкултури в рамките на културните традиции на едно общество е навсярно най-доброто доказателство, че ние – хората, никога няма да се автоматизираме и формализираме докрай, че Водещи мотиви в живота ни могат да бъдат не само официално регламентиранияте проце-

гури, но и личните пристрастия, емоциите, интересите, богатството от усещания, любопитството и способността да се привързваме към събеподобните или към идеите. Познаването им би могло да подпомогне изграждането на цялостна представа за определена система или личност, както и да обясни редица дейности, дисонанси и особености в живота на организацията, фирмата и общността.

Евла ли някой може да изброя всички субкултури, които съществуват днес и които непрекъснато се разгат в условията на глобалните процеси. Вътре в самите организации биха могли да бъдат регистрирани различни субкултури, обединени от общи или сходни идеи и политически пристрастия, от определени социални каузи, от начина на прекарване на свободното време – спорт, игри, пристрастия към културни прояви и др. Познаването им би могло да намести пластовете в съвкупния ни живот и да подобри комуникацията, изхождащи от принципа „имаш право също като мен“. Или пък да подреди структурата на собствените ни разбирания, че се отнася до склонността на

повечето субкултури да създават утопии. Човечеството непрекъснато се стреми да внася рег в хаоса, справедливост в несправедливия свят, общност в разделението и алигенацията, търсейки изход и пътища за хармоничен живот. Момчетата

и момчетата със странни прически и грехи непрекъснато измислят нови варианти на Царството на любовта, като „децата на цветята“ в характерното хипи-движение през миналия век, без да са осъзнали, че то възможност се намира много близо до тях и че Пътят Вече е начертан. Всички те имат нужда от Иисус, но още не го знаят.

Ако културата на едно общество събира всички форми и способи на човешкото самоизразяване, самопознание и напрупване на навици и умения, както и набора от правила, които предписват на човека определено поведение с присъщите му преживявания и мисли, субкултурата (погкултура, частична култура) се създава от група хора с различен тип поведение и вярвания, които ги оразличават от

общата и широка култура на мнозинството, от която те иначе са част. Чрез нея се отграничават различията в отделните групи на населението, които възприемат и споделят специфични норми на поведение и начин на мислене. Някои от субкултурите изглеждат екзотично примамливи, други – опасно агресивни. Но така или иначе те са около нас и са част от обществото, в което живеем. Игнорирането им или високомерното преминаване покрай тях е израз на неподобране и незрялост. Познаването им – обратно, създава пространство за комуникация. Причините за съществуването на субкултурите и проследяването на общите тенденции в развитието им на нашите географски ширини – това са темите, които ще ни занимават тук, без претенция за задълбоченост и всеобхватност на изследването. Всъщност от това днес действително има крещяща нужда.

Всяка субкултура има граници и средства на проявление, чиито маркери най-често са езикът, мяст-

тото на срещи, самата общност. Вътре в групата те комуникират на своя жаргонен език, който някои определят като „антиезик“, понеже е изпъстрен със специфични изрази. Езикът на субкултурите е едно доста интересно явление. Основната характеристика на жаргона продължава да бъде неговата експресивност, с която младите желаят да направят впечатление на околните. Тук става въпрос за езици, които предполагат наличието на различни светове за носителите им, които ги използват.

Всяка група има свое място на срещи в селището, което се свързва именно с тази субкултура – например на Пона в столицата се събират обичайно софийските метъли. Все по-често това място е виртуално, където членовете на субкултурата могат да бъдат всичко, което поискат, скрити зад анонимния аватар. Това е знак за търсене на самоличност.

Субкултурите, тези спонтанно образувани групи, разполагат с много свои,

лични отличителни белези, оразличаващи ги от останалите субкултури и най-вече от масовата култура. Това е основното – разликата им, отделянето им от другите. Всяка субкултура разполага със свои символи и структна организация. Субкултурата, за разлика от антикултурата, няма за цел да премахне традиционните стойности в едно общество, а иска да разшири скалата на тези традиционни стойности. Обществото не е монолитна единица, то се състои от различни съсловия и именно тези съсловия формират различните субкултури, на които определени групи се опитват да подражават.

Носителите на маргиналните субкултури са най-малко интегрирани в обществоето като цяло. Към тях спадат примерно клошарите, на чиято субкултура никой не желае да подражава, поради което тя се определя като „маргинална“. Други маргинални субкултури са наркоманските общности, ромските общности, общностите с нетрадиционна сексуална ориентация.

Музиката, грекодът и аксесоарите са един от основните свързващи елементи в субкултурните общности. Музиката е много важна част от битието на всяка субкултура. Тя е крепителен, обединяващ елемент на нейните членове. Музиката е предпочи-

тано средство за замваряне, изолация в групата. Почти всеки музикален стил носи със себе си една субкултура и всяка субкултура носи със себе си определени музикални стилове.

Младежите реагират по различен начин на социалните проблеми в зависимост от своя произход – младежката субкултура не е нещо изолирано извън и против света на възрастните. Различните младежки субкултури възпроизвеждат социалната структура на обществото. Например начинът на обличане на скринхедс с ха-

рактерните за тях къси коси, гладко избръснати лица и кожени якета е едновременно подражание и карикатура на облеклото на хората от низините. Свръхмъжественият стил на поведение, предпочитанието им към определени форми на прекарване на свободното време, силно изявената териториалност на групите – всичко това е предназначено да подчертава социалния им произход.

Повечето изследователи посочват, че младежките субкултури се развиват най-бързо след Втората све-

това Война. Значение за това има удълженият престой в училище, по-вишаването на материалните възможности на подрастващите, повечето свободно време, влиянието на електронните медии и др. Разбира се, младежките субкултури съществуват значително по-рано. Например през лятото на 1898 г. общесъвестността във Великобритания е помресена от проявата на младежки групи, за които вестниците измислят име – „хулигани“ – младежки групи, които заедно прекарват свободното си време, посещават мюзикхолове, футболни мачове, крайморски курорти, а по-късно и филмови прожекции. Със своеето арогантно поведение и екстравагантен външен вид (чудновато шалче, преметнато около врата, нахлупени до самите очи шапки, много тесни панталони в горната част и много широки в долната) те са скандализирали пуританските нрави на тогавашна Англия.

В България не са провеждани изследвания за възникването на младежката субкултура. Единственото изключение са системните изследвания на филозомите върху младежкия говор и по-специално – на жаргона. През 1930 г. в списание „Родна реч“ за пръв път е публикуван „Тарикамско-български речник“. Началните изяви на специфичния български младежки говор са

отпреди Първата световна война, но фактическото му оформяне е през 20-те години на нашия век. Явлението е локализирано социално и географски. Негови носители са учениците от горната училищна степен единствено в София. Диалектизмите в младежкия жаргон са изключително от западните български говори. По време на Втората световна война, в резултат на засилените контакти на населението по време на евакуация и мобилизация, явлението прониква и в останалата част на страната. След войната младежките участват заедно в бригади, учат в друго селище или следват в университет, което е признак на засилена мобилност на младото поколение. Днес младежката субкултура е характерна за цялата страна, въпреки наличието на някои локализми. Долната възрастова граница на носителите ѝ е 12 – 13 год. Горната граница е до 30 г., като по изключение при отделни лица може да достигне гори до 40 – 45 год. Вътре в младежката субкултура са се обособили няколко слоя – ученическа, казармена, студентска и др. Съвременните хеви метъл младежи, при целя им стремеж към оригиналност, могат да бъдат считани за наследници на „тарикамите“ от 30-те години и „сунгите“ от 50-те години.

Младежката субкултура е сложно явление, което не може да бъде обяснено

нито само с чуждото влияние, нито с модното увлечение. Основната причина е в историческия преход от характерните за прединдустриалното общество патриархални отношения на лична зависимост на индивида от общността към стоково-паричните отношения на лична независимост и веществна зависимост. Формирането на новия тип социалност е ясно доведено още през 1887 г. от Ф. Тьониес в книгата му „Общност и общество“. В семейството и обществото се появяват съществени различия. Принадлежищият в семейството социален опит не е в състояние да осигури на индивида пълноценно интегриране в обществото. Необходим е такъв институт за социализация, който служи като посредник между обществото и семейството. В отговор на тази обективна потребност се появява младежката субкултура, след натрупването на поредица от противоречия в съществуващия механизъм за социализация, поради което тя придобива противоречив характер, като реализира противоположни функции. Младежката субкултура удовлетворява определени потребности, но същевременно продуцира и кризисни ситуации, които понякога поставят под съмнение прогресивния ѝ характер.

От социална гледна точка младият човек има лиминален статус, който антропологите дефинират като не-

приод от развитието на индивида, в който се осъществява възрастово и/или социално преместване – личността е напусната един ясно дефиниран статус, но все още не е заела следващия. Тук младежите все още нямат ясно дефинирани социални роли, вече не са деца, но все още не са и възрастни. Тяхният статус е противоречив и не може да бъде цялостно дефиниран чрез културните стандарти в обществото. Те се нуждаят от протекция, защото още не са усвоили изискванията на своите

нови роли. От друга страна, обществото ги възприема като непредвидими и поведението си и потенциално опасни, защото могат да направят неща, които да застрашат както самите тях, така и другите. По време на лиминалния период те са свободни от социални задължения, поради липса на ясно дефинирани роли могат сравнително безнаказано да нарушаат обществените норми, като към тяхното поведение се проявява търпимост.

Истинските ценности за младежката субкултура са тези реалии, които нямат знакова природа. Негативизът към знаците се проявява в различни форми. Същевременно „непукистът“ е най-масовият представител на младежката субкултура, както и

пародирането. В българските училища трудно може да се намери учебник по история, в който портретът на Райна Княгиня да не е „украсен“ с брада или мустаци. Агресията е крайна форма – често подгравващите унищожават материални ценности. Типичен пример са поредицата масови разрушения от непълнолетни пънкари на паметници в софийските гробища. Смисълът на тези прояви е във физическото унищожаване на знаците.

Облеклото на представителите на младежката субкултура обикновено се взаимства от социалните аутсайдери, което допълнително се подчертава с кръпки, проприране на плата, замърсеност. Облеклото на хипито и пънк-принеската се превръщат в карикатура на социалната йерархия.

Поради това младежите често са обвинявани, че са лишени от идеали, но това е неразбиране за причините и символиката на явлението.

Младежката субкултура и девиантното поведение на подрастващите се намират във взаимовръзка. Младежката субкултура, от една страна, е затворена система от норми и ценности, които противоречат на доминиращите ценности на обществото и съществуват независимо от него. От друга страна, младежката субкултура може да се разглежда като реакция спрямо доминиращата култура. Често младежите от низшите социални слоеве формират субкултура, която възпроизвежда основните ценности на тяхната среда, към които проявяват свръхконформизъм поради несигурния си статус и по този начин я модифицират. Индивидът формира различни способи за адаптация в обществото, с които се свързват различните младежки субкултури: криминална, конфликтна (склонни към вандализъм, безсмислено насилие и сбивания), примиренческа субкултура („бягство от света“, употреба на наркотици).

Младежката субкултура възниква, когато група младежки изпитват общи проблеми при адаптирането си в обществото. Младите хора от низши-

те социални слоеве трудно се адаптират в училището, младежките клубове и гр., които са изградени върху ценностите на средната класа. Те са помиснати и изграждат психически защитен механизъм като изцяло отричат ценностите на обществото.

В днешния свят подрастващите са откъснати от производителния труд. Някой считат, че чрез задържане на младежите в образователната система пазарът се предпазва от нахлуване на евтина работна ръка, която икономиката не би могла ефективно да усвои. Това откъсване лишава младежите от най-естествения източник на социално самоутвърждаване. Още повече, че повишаването на образователното равнище изпреварва развитието на икономиката. Инфлацията на образоването продуцира негативно отношение към училището, противопоставянето на училищните ценности и намира израз в младежката субкултура.

Съвременното общество се характеризира с разцвет на технологиите, особено информационните технологии, които създават нова ситуация, свързана с формирането на младото поколение. Телевизията, видеогигантите, телефонът, компютрите, портативната аудио и видеотехника са културни артефакти, които променят живо-

та на човека. Съвременният ученик е значително по-добре информиран, а училището не винаги е в състояние да удовлетвори новите изисквания и е загубило своя монопол върху разпространението на човешкото знание. Тази ситуация продуцира многобройните младежки негативни реакции.

Децата, израснали в съвременното общество, се формират в един свят, в който образите на потребление се унифицират вследствие на глобализацията. Децата в Китай, Малта и Канада изглеждат удивително еднакви. Новите образци, които понякога изглеждат просто като прищаяка, започват да конституират визуалния образ на младежката субкултура. През 70-те години на 20 в. основен беше образът на хипито-бунтар, който се отказваше от материалните блага в името на по-висши духовни ценности. В наши дни се отбележава меркантилизация на младежката субкултура, където доминиращ е материалистичният просперитет.

Младежката субкултура е типично градско явление. Тя е продукт на процеса на урбанизация, защото за нормалното ѝ възпроизводство е необходимо сгрупуването на много младежи на едно място. Непосредственото обкръжение на човека в модерното общество е по-широко и деперсонализирано. Парадоксът е в

това, че градското дете знае значително повече за живота на хората в която и да е друга географска точка на планетата, отколкото за семейството в съседния апартамент. Изобилната информация не може да компенсира дефицита от пряко междуличностно общуване, което поражда нуждата от младежката субкултура.

Деперсонализирането на социалните отношения в големия град води до промяна в механизмите за социален контрол върху индивиуда. На мястото на междуличностните отношения се появява многоликата улица, която според родители и учители е виновна за всички неудачи във възпитанието. Улицата Всъщност е съвременното общество, в което личността е загубила своята индивидуалност и се е преърнала в обикновен изпълнител на социални роли.

Най-значимите ценности за поддръжващите са „да имат добри приятели“ и „да уважават себе си“. Ценността „да имаш добро семейство“ не е типично младежка, но е традиционна за българското общество. Мнозина считат за значими ценности „да имат работа“ и „да са независими и свободни“. Най-рядко са посочвани ценностите „да се чувстваш винаги млад“, „да се издигнеш в обществото“, „да бъдеш в крак с времето си“.

Съвременните младежи изпитват болезнено чувство за социална несправедливост. Най-често споделяното мнение е, че държавата не създава условия за равен старт на младежите. Мнозина считат, че живеят в едно болно общество, изпитват чувство на не сигурност, прогукувано от нарастващата престъпност, опасността от безработица, навлизането на всевъзможни култове и наркомаците в България. Една от базисните потребности на личността – потребността от сигурност, е фрустрирана. Чувството за социална не сигурност подтиква младите

хора да търсят опора в групата от върстници, която може да предостави на индивида защита и подкрепа. Младите хора днес са изправени пред един все по-сложен и динамичен свят, изпълнен с противоречия, често пъти неразбираем за тях. Младежката субкултура е отговор на тези противоречия. Тя изменя начина на живот на младите хора.

Глобализацията слага своя отпечатък върху начина на живот на обществото. Никога досега не е било по-върно твърдението, че ако падне листо в Австралия, в Европа ще има буря. Младежките субкултури, зародили се

някъде по света, влияят на младежката активност и в България. Хипи-движението, възникнало през 60-те години на 20 в., има свои последователи в страната ни чрез музиката, специфичното облекло, проместите срещу Войната във Виетнам и гр. Ако някъде по света в днешно време се роди нова специфична субкултура, това може да бъде видяно от целия свят в същия ден и час.

Пънк-идеологията се свързва със зализване, отстояване, и увеличаване на личните права на отделния човек. Идеите на пънк-субкултурата са свързани в повечето случаи с директна, грастична и понякога гори екстремна промяна на общество. Голяма част от пънк-течението е поддържала и продължава да съхранява анархистката идеология в движението си. Анархизмът се приема с цел постигане на утопично общество, в което липсват класовото разделение, корупцията, дискриминацията и злоупотребата с човешките права. Често обаче самите автори на антидискриминационни текстове първи нарушаат идеалите си, понадайки, а може би гори предизвиквайки небезопасна физическа саморазправа с някого от другия лагер.

Рокерите са носители на субкултура, проявяваща се в общност, където моторът е на особена почит. Черните кожени дрехи и изблициите на мъжественост, стигащи до грубост и агресия, понякога кара хората да стоят далеч от тях. Събирането в групи повишава усещането за сила, нещо, което е характерно за всички субкултури, и това е причина понякога общностите да прокламират висока обществена кауза. Какво стои зад нея обаче? Да си спомним случая с конфликта между пловдивските и софиий-

ските рокери в Бамак преди около 2 години – 200 мотористи от пловдивския клуб „Вагабонг“, които подкрепят богослужението на митрополит Николай в местния храм-костница „Света Неделя“, се срещат със софийска група рокери, които са на обратна позиция и защитават идеята на Министерството на културата църквата да служи само за музей.

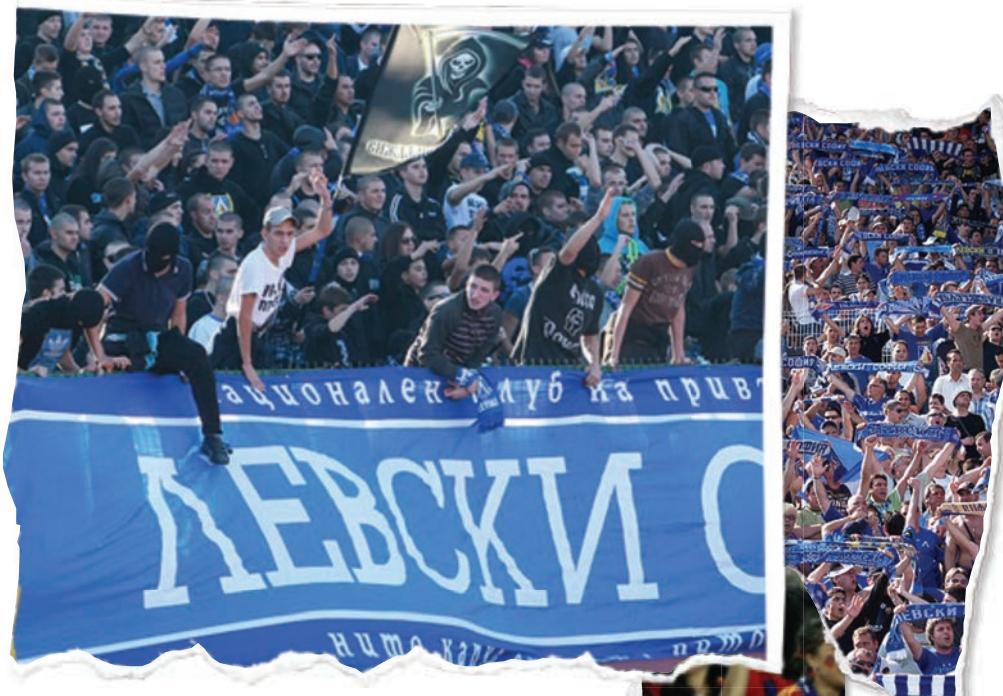
Гръндж субкултурата също е реакция от такива фактори като бедност, социални предразсъдъци и общо разочарование от състоянието на обществото, което повлиява на начина на живот, на текстовете, по които авторите на гръндж музиката правят песните си. Заедно със стила в музиката, в началото на 90-те се заражда и гръндж модата, която завладява младежите със своята дързост и болезнено чувство за свобода. Стиът „гръндж“ е идеален за тези, които искал да се открайт от тълпата и да изразят своята индивидуалност.

Към субкултурите, основани на женска и секунална идентичност, се отнасят феминистката, гей, „мечок“ субкултурата и гр. „Сепаратисткият феминизъм“ е форма на радикален феминизъм, която поддържа, че опозицията по отношение на патриархалността е най-добре осъществима изключително от жени и момичета.

Ревностните ѝ последователки като цяло не вярват, че мъжете могат да направят положителни приноси към феминисткото движение и че гори добронамерените мъже репликурат (преповтарят) динамиката на патриархалността.

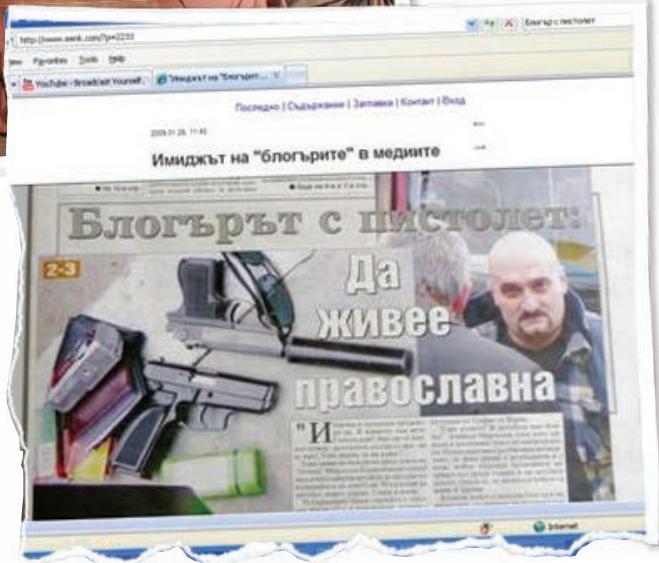
Политическата субкултура се отнася за общности, чиито ценности, вярвания, нагласи, знания и оценки се отнасят за политическата сфера и за участието в нея. Те са характерни за гаджети

на социална група със свое поведение, дефинирана чрез определен критерий, като регион, Възраст, образование, религия, социален статус, политически предпочтения и партийна идентификация. Интересът на българите към политиката се характеризира с ниска степен на желание за участие в нея, което в голяма степен се дължи на разочарование от политическата дейност и по-специално на негативните представи за политиката и политиците, част от които са свързани с използването на властта за лично облагодетелстване и разправа с политическия опонент.

„Ултратасите“ са вид спортни фенове и субкултура, известни с фанатичната си подкрепа за отборите, чиито почитатели са. Те са известни с шумните и приближащи вниманието прояви, с които изразяват подкрепа към фа-

воритите си, като „факли“ (най-вече в тифо хореография), скандирания в големи групи (като част от агитки) и чрез плакати и транспаранти на футболните стадиони. Целта на тези прояви е да се създаде атмосфера на подкрепа към отбора-фаворит и да се сплашат противниките играчи и фенове. Проявите на ултратасите понякога могат да бъдат прекомерно екстремистки, както и повлияни от политически идеологии или възгледи относно расизма, до степен централната идеология на ултратасите, а

именно – подкрепата им към отбора да остане на Втори план. В последните години субкултурата на ултратасите бе проникната от движението против комерциализацията на спорта и в частност на футбола. Някои групи ултратаси са асоциирани с футболно хулиганство и редица отличителни черти, като татуировки, знаци, тениски и плакати с нацистка символика и пр.

„ъндърграунд“ е израз, който хората на клубния живот употребяват, когато става дума за субкултурни активности. Повече от модерни, ъндърграунд звуците и стилове са автентични и насыскани срещу масовото производство и масовата консумация. Ъндърграундът свидетелства за „Велики светове“, чиято основна цел не е придвижането към елитите, а придвижането към параметрите на специфичните тълпи.

Културите на новия Век са култури на Мрежата, или по-точно – на мрежите в Мрежата. Неограничено и необезпокоявано във виртуалното пространство се образуват общно-

сти и групи по Всевъзможни признания. Днес и децата имат фейсбук профили. Статистиката сочи, че през януари 2013 г. фейсбук има почти 700 милиона активни потребители, които ползват социалната мрежа поне веднъж месечно. Те представляват 51% от потребителите на интернет в света. Комуникацията между потребителите в мрежата се осъществява по много начини, включително изпращане на лични съобщения, покани за участия в събития, споделяне на снимки, текст, хипервръзки, видеомъкъси, създаване и участие в групи по интереси, сравнение на резултатите от тестове, участие в различни игри. Тя е най-използваната социална мрежа към този момент. Към март

2013 г. съществуват и фейсбук приложения за почти всеки нов смартфон, като по този начин хората имат възможност да поддържат връзка със социалната мрежа по всяко време и място.

Фигурата на виртуалния човек е фигуранта на реалния човек в една нова обвивка, в една по-скоро желана опаковка, създадена от него, развита от него, негова проекция, но понякога не съвсем отговаряща на реалността. Особено важен момент е наблюдаваната изменчивост на виртуалната идентичност, която е опция за желана потребителска анонимност в интернет, за безпрепятствено наблизане от една роля в друга, гори за прескачане на личностни принципи именно благодарение на изменчивостта на виртуалната идентичност. Несигурността се проявява чрез усещането за различност, уникалност, непознатост, във възможността да живее в анонимност чрез скриване на истинската си идентичност, като в същото време може да се изключи от виртуалното пространство, когато се почувства застрашен, манипулиран, контролиран.

Може би най-ясно обособилата се до този момент е субкултурата на блогърите. Днес блоговете са широ-

ко разпространени, мнозина ги наричат „лични дневници“, превърнали се в богати на информация тематични сайтове. Все повече потребители избират този начин за споделяне на интересни сайтове, своите лични преживявания и творчество. Главоломна е скоростта, с която се развиват блоговете – установено е, че броят им се удвоява на всеки пет месеца. Блогосферата покрива почти всички възможни теми и „е толкова разнообразна, колкото е човешката мисъл“. Блог комуникацията и общността на блогърите оформят нови реалии.

Създаването на субкултурите е резултат от съществуването на празни ниши в неудовлетвореността и не сигурността на младите поколения, като форми на повече или по-малко осъзнат бунт спрямо кривините на този свят, в търсене на идентичност и справедливост. Съвременните субкултури, в чиито корени са проектирани характеристиките на субкултурните общества от миналото, са изключително разнообразни в идеите и проявленията си. Днес те още по-ярко доказват своята изконна бунтарска същност и са свидетелство за непримиримост пред каноните на мейнстрим културата.

WWW.SVET.BG